پرۆژە ئەدەبییەکانی ئەدەبی کوردی لە ساڵی ٢٠٢٣ی ئەمساڵدا

نووسەر : ئەلمەنار

ساڵی ٢٠٢٣ی ئەمساڵ، ساڵێکی بەرهەمدار بوو بۆ ئەدەبی کوردی لە هەر سێ بەشەکەی کوردستاندا. لە ڕۆمان و چیرۆکەوە بگرە تا شێعر و وێژەی منداڵان، چەندین پرۆژەی گرنگ چاپ کران کە هەوڵ دەدەن وێنەیەکی فراوان لە بارودۆخی ئەدەبی کوردی پێشکەش بکەن. ئەم وتارە هەوڵێکە بۆ کۆکردنەوەی ئەو پرۆژە گرنگانە و شیکردنەوەی کورتی گرنگترینیان.

لە ڕۆمانی کوردیدا ساڵی ٢٠٢٣ ساڵی دەرچوونی چەند ڕۆمانێکی گرنگ بوو کە هەوڵ دەدەن کێشەی کۆمەڵایەتی و سیاسی ئەمڕۆی کورد بخەنە ناو چوارچێوەی ئەدەبەوە. یەکێک لە دیارترینیان ڕۆمانی «ئاوێنەی ڕەش»ی نووسەر ئاراس حەمەئەمین بوو کە باس لە ژیانی چەند خێزانێکی شارۆچکەی دەکات لە کاتی شەڕی ناوخۆدا. نووسەر بە شێوازێکی ڕەمزی و فرەڕەهەند ئەو ڕووداوانە دەگێڕێتەوە کە کاریگەریان لەسەر ئەو خێزانە هەبووە، بەبێ ئەوەی ڕاستەوخۆ ناوی هێزە سیاسییەکان بهێنێت. ڕەخنەگران وای دەبینن ئەم جۆرە نووسینە زیاتر لە ڕاپۆرتێکی ڕۆژنامەوانی دەچێت وەک لە ڕۆمانێکی ئەدەبی، بەڵام کاریگەرییەکی قووڵی هەیە لەسەر خوێندەوار.

لە بواری چیرۆکی کورتدا، کۆمەڵە چیرۆکی «شەوی ٤٠ ڕووداو»ی نووسەر بەختیار عەلی بە تایبەتی سەرنجڕاکێش بوو. ٤٠ چیرۆکی کورت کە هەر یەکەیان تەنها چەند لاپەڕەیەکن، هەموویان لەسەر یەک تەوەر دەدوێن کە ئەویش گۆڕانی ژیانی مرۆڤە لە شارۆچکەکاندا لە ماوەی دەیەکی ڕابردووەدا. زۆربەی ڕەخنەگران ئاماژە بە ئەوە دەکەن کە زمانی چیرۆکەکان ساکار و ڕاستەوخۆیە، بەڵام ئەمە خۆی لە خۆیدا هونەرێکی قورسە و دەبێتە هۆی ئەوەی خوێندەوار بە هاسانی لەگەڵیاندا بڕۆات بەبێ ئەوەی ماندوو ببێت.

لە بواری وێژەی منداڵاندا، پرۆژەی «ئەلفابێتی باغچە»ی نووسەر سەلوا ڕەشید بە تایبەتی گرنگە. ئەم پرۆژەیە ٢٨ پۆستەری ڕەنگاوڕەنگ و ٢٨ چیرۆکی کورتی هەیە بۆ هەر پیتێک لە پیتەکانی زمانی کوردی. مامۆستایان و دایکان زۆر بە باشی ئەو پرۆژەیان وەرگرتووە لە ڕووی ئامانجی پەروەردەییەوە. بەڵام هەندێک لە ڕەخنەگران ئاماژە بە ئەوە دەکەن کە پێویستە نووسەر لە داهاتووەدا هەوڵ بدات کە چیرۆکەکان قووڵتر بن و تەنها لە سەر پیت نەوەستێت.

لە بواری شێعردا، دیوانی «ئاوێنەی بێدەنگی»ی نووسەر ڕێبوار عەبدوڵڵا بە تایبەتی سەرنجی ڕاکێشا. ٦٤ شێعر تێیدایە کە زۆربەیان باس لە تەنیایی و بێدەنگی دەکەن لە ناو شارە گەورەکاندا. شێوازی نووسینەکە زۆر ساکارە و دوور لە ڕەمزی قورس، بەڵام هێشتا کاریگەرییەکی قووڵی هەیە لەسەر خوێندەوار. ئەم دیوانە وەرگێڕدراوە بۆ سێ زمانی تریش و لە چاپخانەی «ڕۆژهەڵات»ی هەولێر چاپ کراوە.

لە بواری وەرگێڕاندا، وەرگێڕانی ڕۆمانی «پیرەمێرد و دەریا»ی ئیرنێست هیمینگوەی لە لایەن نووسەر و وەرگێڕ «کامەران عەبدوڵڵا»وە بە کوردی، یەکێکە لە گرنگترین ئەو کارانەی کە ساڵی ٢٠٢٣ چاپ کران. وەرگێڕەکە ماوەی ٤ ساڵ کاتی تێیدا خەرج کردووە بۆ ئەوەی زمانێکی ساکار و ڕەسەن بەکار بهێنێت کە لە کاتێکدا وفاداریش بێت بە زمانی سەرچاوە. ڕەخنەگران ئاماژە بە ئەوە دەکەن کە ئەم جۆرە وەرگێڕانە چۆن دەبێتە پردێک لە نێوان کلتوورەکاندا.

لە بواری ئەدەبی منداڵاندا، ڕۆمانی «ئەستێرەی بچووک»ی نووسەر هێرۆ ئەحمەد کە لە ساڵی ٢٠٢٢دا چاپ کرا، بە فراوانی بڵاو بووەوە و چەند چاپێکی تری لێ کرا. ئەم ڕۆمانە باس لە کچێکی ١٢ ساڵە دەکات کە لە گوندێکی دوورەدەستدا گەورە دەبێت و هەوڵ دەدات بە تەنها بچێتە قوتابخانە. زۆربەی ڕەخنەگران ئاماژە بە ئەوە دەکەن کە زمانی ڕۆمانەکە گونجاوە بۆ تەمەنی منداڵان و هەروەها زانیاری زۆر دەربارەی ژیانی گوندنشینی تێدایە بە شێوازێکی ئاسان.

بەگشتی، ساڵی ٢٠٢٣ ساڵێکی باش بوو بۆ ئەدەبی کوردی، بەتایبەتی لە ڕووی ژمارەی بەرهەمەکانەوە. بەڵام پێویستە ئاماژە بە ئەوە بکرێت کە زۆربەی ئەو پرۆژانە کە باسکران، لە هەولێر و سلێمانی چاپ کران و کەمتر گرنگی بە بەرهەمی ئەدەبی لە هەولێر و دهۆک دراوە. ئەمە ئەرکێکی ترە لەسەر شێوەزارە جیاوازەکانی کوردی کە دەبێت لە داهاتووەدا چارەسەر بکرێت.

ڕەخنەی ئەدەبی لە کوردستانی باشووردا ساڵی ٢٠٢٣ی ئەمساڵ

ساڵی ٢٠٢٣ی ئەمساڵ ساڵێکی گرنگ بوو بۆ ڕەخنەی ئەدەبی کوردی لە هەر سێ بەشەکەی کوردستاندا. چەند ڕۆمانێک و دیوانێک بە ئاراستەی جیاواز دەرچوون و بووە هۆی ئەوەی ڕەخنەگران و خوێندەوارانیش هەوڵ بدەن ئەو کارانە بە شێوازێکی ڕێکخراو هەڵسەنگێنن. ئەم وتارە هەوڵێکە بۆ کۆکردنەوەی ئەو بۆچوونانە و شیکردنەوەی کورتی گرنگترینیان.

ڕۆمانی «ئاوێنەی ڕەش»ی ئاراس حەمەئەمین کە لە چاپخانەی «ڕۆژهەڵات»ی هەولێر چاپ کراوە، یەکێکە لە دیارترین ئەو کارانەی کە ساڵی ٢٠٢٣ چاپ کران. ڕەخنەگران ئاماژە بە ئەوە دەکەن کە نووسەر چۆن ڕووداوەکانی شەڕی ناوخۆ لە ڕێگای چیرۆکی چەند خێزانێکەوە دەگێڕێتەوە بەبێ ئەوەی ڕاستەوخۆ ناوی هێزە سیاسییەکان بهێنێت. ئەمە خۆی لە خۆیدا هونەرێکی قورسە و دەبێتە هۆی ئەوەی خوێندەوار بە هاسانی لەگەڵیاندا بڕۆات بەبێ ئەوەی ماندوو ببێت.

لە بواری چیرۆکی کورتدا، کۆمەڵە چیرۆکی «شەوی ٤٠ ڕووداو»ی نووسەر بەختیار عەلی بە تایبەتی سەرنجڕاکێش بوو. ٤٠ چیرۆکی کورت کە هەر یەکەیان تەنها چەند لاپەڕەیەکن، هەموویان لەسەر یەک تەوەر دەدوێن کە ئەویش گۆڕانی ژیانی مرۆڤە لە شارۆچکەکاندا لە ماوەی دەیەکی ڕابردووەدا. زۆربەی ڕەخنەگران ئاماژە بە ئەوە دەکەن کە زمانی چیرۆکەکان ساکار و ڕاستەوخۆیە، بەڵام هێشتا کاریگەرییەکی قووڵی هەیە لەسەر خوێندەوار.

لە بواری شێعردا، دیوانی «ئاوێنەی بێدەنگی»ی نووسەر ڕێبوار عەبدوڵڵا بە تایبەتی گرنگە. ئەم دیوانە ٦٤ شێعر تێیدایە کە زۆربەیان باس لە تەنیایی و بێدەنگی دەکەن لە ناو شارە گەورەکاندا. شێوازی نووسینەکە زۆر ساکارە و دوور لە ڕەمزی قورس، بەڵام هێشتا کاریگەرییەکی قووڵی هەیە لەسەر خوێندەوار. ئەم دیوانە وەرگێڕدراوە بۆ سێ زمانی تریش و لە چاپخانەی «ڕۆژهەڵات»ی هەولێر چاپ کراوە.

لە بواری وەرگێڕاندا، وەرگێڕانی ڕۆمانی «پیرەمێرد و دەریا»ی ئیرنێست هیمینگوەی لە لایەن نووسەر و وەرگێڕ «کامەران عەبدوڵڵا»وە بە کوردی، یەکێکە لە گرنگترین ئەو کارانەی کە ساڵی ٢٠٢٣ چاپ کران. وەرگێڕەکە ماوەی ٤ ساڵ کاتی تێیدا خەرج کردووە بۆ ئەوەی زمانێکی ساکار و ڕەسەن بەکار بهێنێت کە لە کاتێکدا وفاداریش بێت بە زمانی سەرچاوە. ڕەخنەگران ئاماژە بە ئەوە دەکەن کە ئەم جۆرە وەرگێڕانە چۆن دەبێتە پردێک لە نێوان کلتوورەکاندا.

لە بواری ئەدەبی منداڵاندا، ڕۆمانی «ئەستێرەی بچووک»ی نووسەر هێرۆ ئەحمەد کە لە ساڵی ٢٠٢٢دا چاپ کرا، بە فراوانی بڵاو بووەوە و چەند چاپێکی تری لێ کرا. ئەم ڕۆمانە باس لە کچێکی ١٢ ساڵە دەکات کە لە گوندێکی دوورەدەستدا گەورە دەبێت و هەوڵ دەدات بە تەنها بچێتە قوتابخانە. زۆربەی ڕەخنەگران ئاماژە بە ئەوە دەکەن کە زمانی ڕۆمانەکە گونجاوە بۆ تەمەنی منداڵان و هەروەها زانیاری زۆر دەربارەی ژیانی گوندنشینی تێدایە بە شێوازێکی ئاسان.

بەگشتی، ساڵی ٢٠٢٣ ساڵێکی باش بوو بۆ ئەدەبی کوردی، بەتایبەتی لە ڕووی ژمارەی بەرهەمەکانەوە. بەڵام پێویستە ئاماژە بە ئەوە بکرێت کە زۆربەی ئەو پرۆژانە کە باسکران، لە هەولێر و سلێمانی چاپ کران و کەمتر گرنگی بە بەرهەمی ئەدەبی لە هەولێر و دهۆک دراوە. ئەمە ئەرکێکی ترە لەسەر شێوەزارە جیاوازەکانی کوردی کە دەبێت لە داهاتووەدا چارەسەر بکرێت.

ڕەخنەی ئەدەبی لە کوردستانی باشووردا ساڵی ٢٠٢٣ی ئەمساڵدا